

Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi

(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed
Journal)

<http://www.tissejournal.net>

ISSN: 2757-5748

<http://www.sosbilder.org>

Pre-Service Teachers' Self-Assessment of the Communication Skills They Aim to Develop in terms of Teacher-Student Interaction

Murat Bayram YILAR Mücahit AYDOĞMUŞ Yıldırım KARADAĞ

Abstract

Establishing a positive communication between teachers and students is an extremely important issue in the success of educational activities. For this reason, it is an inevitable necessity for the teacher, who is the most effective element of classroom management, to have basic communication skills. The purpose of this study is to examine pre-service teachers' self-evaluations of the communication skills they want to develop within the scope of teacher-student interaction. The research was designed as a basic qualitative research. The participants of this study consist of pre-service teachers studying in different departments of the faculty of education at a state university in Turkey. The research was conducted with a total of 58 pre-service teachers, 47 of whom were female and 11 were male. Criterion sampling and maximum diversity sampling, which are among purposeful sampling methods, were used together to determine the participants. A structured interview form developed by the researchers was used in the study. The data of the research were analyzed using the descriptive analysis method. Accordingly, the data regarding the communication skills that pre-service teachers wanted to develop were summarized and interpreted. According to the results obtained from the research, pre-service teachers want to develop skills such as understanding and tolerant, empathy, effective use of Turkish language, oratory, respectfulness, effective use of body language, active listening and being free from prejudices. For this reason, it is recommended that other applied courses, especially "human relations and communication" course, be conducted based on interaction in a way to develop the mentioned skills of pre-service teachers.

Keywords:	DOI	:
Communication, communication skills, pre- service teacher, self-assessment	Received	: 12.04.2020
	Revised	: 10.06.2020
	Accepted	: 23.08.2020
	Published	: 21.12.2020

Corresponding Author: Murat Bayram YILAR, Assist. Prof. Dr., Ondokuz Mayıs University, Turkey, bayram.yilar@omu.edu.tr, orcid.org/0000-0001-5889-3372

Mücahit AYDOĞMUŞ, Research Assist., Ondokuz Mayıs University, Turkey, mucahitaydogmus19@gmail.com, orcid.org/0000-0002-1418-1100

Yıldırım KARADAĞ, Research Assist., Ondokuz Mayıs University, Turkey, yildirqy@gmail.com, orcid.org/0000-0002-0336-7815

Cite this article as: Yılar, M. B., Aydoğmuş, M. & Karadağ, Y. (2020). Pre-service teachers' self-assessment of the communication skills they aim to develop in terms of teacher-student interaction. *The Journal of International Social Studies Education*, 2(1), 1-16.

Extended Summary

Introduction

Effective communication skills are one of the most important conditions for individuals to be happier and more productive in both their professional and daily lives (Khan, Khan, Zia-Ul-Islam, & Khan, 2017). It is much more important to have effective communication skills in professions that require direct communication with people. One of these professions is teaching. Teachers who communicate effectively with their students understand their students better and have positive feelings about them. Studies indicate that the quality of communication between teacher and student is one of the important factors in students' social, mental and emotional development, school adaptation, learning, academic and social success (Baker, 2006; Ekici, Günhan & Anılan, 2017; Khan et al., 2017; Uzun, Özdem & Kara, 2018; Valiente, Lemery-Chalfant, Swanson & Reiser, 2008; Yılmaz, Üstün & Odacı, 2009; Zlatic, Bjekic, Marinkovic & Bojovic, 2014). Therefore, it is a necessity for teachers to have effective communication skills. Teachers are expected to acquire the knowledge and skills required by the teaching profession with the undergraduate education they had before being appointed to the profession. In addition, it is important for prospective teachers to evaluate their own communication skills, to be aware of their weaknesses in communication and to improve these weaknesses. This research is considered to be valuable in this respect.

The purpose of this study is to examine pre-service teachers' self-evaluations of the communication skills they want to develop within the scope of teacher-student interaction. The literature shows us that there are many studies that examine the communication skills of pre-service teachers who study in different departments in terms of different variables (Aküzüm & Gültekin, 2017; Baykara-Pehlivan, 2005; Çevik, 2011; Çetinkaya, 2011; Çuhadar, Özgür, Akgün & Gündüz, 2014; Dilekmen, Başçı & Bektaş, 2008; Durukan & Maden, 2010; Elkatmış & Ünal, 2014; Erkan & Avcı, 2014; Gülbahar & Sivacı, 2018; Halimah & Sukmayadi, 2019; Kaya, Çiftçi & Gökdemir, 2019; Küçükkaragöz, Canbulat & Akay, 2013; Milli & Yağcı, 2017; Ocak, Karakuş & Ocak, 2018; Özerbaş, Bulut & Usta, 2007; Piji-Küçük, 2012; Ryan & Healy, 2009; Saracaloğlu & diğ., 2009; Tepeli & Arı, 2011; Tunçeli, 2013; Tümkaya, 2011; Uygun & Arıkan, 2019; Yalman & Hamidi, 2014; Yıldız & Kurtuldu, 2016; Yılmaz & Altunbaş, 2012). However, it is noteworthy that the studies focus on the communication skills of pre-service teachers are mostly quantitative studies. In this study, more detailed results were tried to be obtained by adopting a qualitative methodology.

Methods

The research was designed as a basic qualitative research. The participants of this study consist of pre-service teachers studying in different departments of the faculty of education at a state university in Turkey. The research was conducted with a total of 58 pre-service teachers, 47 of whom were female and 11 were male. Criterion sampling and maximum diversity sampling, which are among purposeful sampling methods, were used together to determine the participants. Accordingly, "successful completion of the human relations and communication course" was determined as the criterion. In addition, in order to ensure maximum diversity, attention has been paid to the difference of pre-service teachers in terms of gender and department. The research data were collected in the fall semester of the 2019-2020 academic year. A structured interview form developed by the researchers was used in the study. During the form development process, the literature on communication skills was reviewed. Following that a draft form consisting of open-ended questions was developed. Then

the draft form was sent to an expert faculty member in qualitative research. According to expert opinions, the question type to be used in the structured interview form was determined and the form was finalized. The following question was asked to the participants through the structured interview form; "Assuming you have been appointed as a teacher, which communication skills would you most like to develop within the context of teacher-student interaction?". The data collection process of the research was carried out in four steps. These are determining and meeting volunteer pre-service teachers, collecting data by presenting the form and making the data ready for analysis. The data of the research were analyzed using the descriptive analysis method. Accordingly, the data related to the communication skills that pre-service teachers wanted to develop were summarized and interpreted.

Results

According to the results obtained from the research, pre-service teachers want to develop skills such as understanding and tolerant (f = 38), empathy (f = 33), effective use of Turkish language (f = 26), oratory (f = 25), respectfulness (f = 24), effective use of body language (f = 19), active listening (f = 14), being free from prejudices (f = 14), using self-esteem enhancing language (f = 8), use of I-message language (f = 8), concrete, clear and understandable speech (f = 7), attention to appearance (f = 4), equality (f = 3), openness to criticism (f = 2), using verbal and non-verbal behaviors in harmony (f = 2) and displaying sincerity (f = 2) respectively.

Discussion and Conclusion

The following results were obtained regarding the communication skills that the pre-service teachers want to develop within the scope of teacher-student interaction in the school environment: They want to develop skills such as understanding, tolerance and empathy. In addition, the results of the research show us that the pre-service teachers want to improve themselves in terms of using rhetoric, body language and Turkish language effectively, treating people with whom they communicate equally and respectfully, being open to criticism, being attentive to their appearance and establishing intimate relationships. It is seen in the literature that the communication skills of pre-service teachers are generally high (Baykara Pehlivan, 2005; Demirtaş, 2020; Dilber & Akhan, 2019; Gülbahar & Sivacı, 2018; Gün, 2018; Kaya, Çiftçi & Gökdemir, 2019; Uygun & Arıkan, 2019). The results obtained from this study show that teacher candidates feel the lack of some communication skills and therefore they want to improve some skills related to this.

Recommendations

In this study, the communication skills that pre-service teachers wanted to develop were analyzed. In line with the results, arrangements can be made regarding the "human relations and communication" course in the teaching undergraduate program. It may be beneficial if instructors, who are role models for pre-service teachers and who are responsible for the development of their communication skills, show due care to develop their weaknesses in their lessons. In addition, the communication skills of pre-service teachers can be discussed in more detail by including more comprehensive questions and face-to-face interviews in future studies.

Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi

(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed
Journal)

<http://www.tissejournal.net>

ISSN:

<http://www.sosbilder.org>

Öğretmen Adaylarının Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi Bağlamında Geliştirmek İstedikleri İletişim Becerilerine İlişkin Özdeğerlendirmeleri

Murat Bayram YILAR Mücahit AYDOĞMUŞ Yıldray KARADAĞ

Özet

Öğretmen ve öğrenciler arasında olumlu bir iletişimin kurulması, eğitim-öğretim faaliyetlerinin başarıya ulaşmasında son derece önemli bir konudur. Bu nedenle sınıf yönetiminin en etkili ögesi olan öğretmenin temel iletişim becerilerine sahip olması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının öğretmen-öğrenci etkileşimi kapsamında geliştirmek istedikleri iletişim becerilerine ilişkin özdeğerlendirmelerini incelemektir. Araştırma, temel nitel araştırma desenine göre tasarlanmıştır. Araştırmanın katılımcı grubunu Türkiye’de bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinin farklı bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırma 47’si kadın, 11’i erkek olmak üzere toplam 58 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Katılımcıların belirlenmesinde amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve maksimum çeşitlilik örnekleme birlikte kullanılmıştır. Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, betimsel analiz yaklaşımı kullanılarak çözümlenmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının geliştirmek istedikleri iletişim becerilerine ait veriler özetlenerek yorumlanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmen adayları eğitim-öğretim ortamlarında en çok anlayışlı ve hoşgörülü olabilme, empati kurma, Türkçeyi etkin kullanma ve hitabet becerilerini geliştirmeyi istemektedirler. Bu yüzden başta “insan ilişkileri ve iletişim” dersi olmak üzere diğer uygulamalı derslerin, öğretmen adaylarının söz konusu becerilerini geliştirecek şekilde etkileşime dayalı olarak yürütülmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler:

İletişim, iletişim becerileri,
öğretmen adayları, öz-
değerlendirme

DOI

:

Yükleme : 12.04.2020

Düzeltilme : 10.06.2020

Kabul : 23.08.2020

Yayınlama : 21.12.2020

Sorumlu Yazar: Murat Bayram YILAR, Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye, bayram.yilar@omu.edu.tr, orcid.org/0000-0001-5889-3372

Mucahit AYDOĞMUŞ, Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye, mucahitaydogmus19@gmail.com, orcid.org/0000-0002-1418-1100

Yıldray KARADAĞ, Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye, yildiray@gmail.com, orcid.org/0000-0002-0336-7815

...

Atf için: Yılar, M. B., Aydoğmuş, M. & Karadağ, Y. (2020). Öğretmen adaylarının öğretmen-öğrenci etkileşimi bağlamında geliştirmek istedikleri iletişim becerilerine ilişkin özdeğerlendirmeleri. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi (TISSE Journal)*, 2(1), 1-16.

Giriş

Sosyal bir varlık olan insanın en temel ihtiyaçlarından biri olan iletişim, en az iki kişi arasında duygu, düşünce ve bilginin farklı araç ve yöntemler kullanılarak paylaşılmasıdır (Keskin-Vural, 2013, s.4). Dolayısıyla iletişimin, temelde bir etkileşim olduğu, duyguları ve düşünceleri başkalarıyla paylaşma eylemi olduğu söylenebilir. İletişim adını verdiğimiz bilgi alışverişi, yaşamdaki önemli olaylardan biridir. Canlılar varlıklarını sürdürebilmek için iletişimde bulunmak zorundadırlar. İletişimin insan yaşamındaki yeri ise bambaşkadır. Çünkü insan diğer canlılardan farklı olarak sürdürmekte olduğu iletişimi inceleme ve geliştirme şansına sahiptir (Dökmen, 2004). İnsanlar başkalarıyla bir arada olup toplumsallaşabilmek için iletişim kurar ve bu yolla kişiliklerini de tanımlama fırsatını kazanırlar (Koçel, 2010). İletişimin sağlıklı olması, kişiler için ilişkilerin derin, anlamlı ve doyurucu olmasını sağlarken; sağlıklı olması anlaşılma duygusu veya yalnızlıktan başlayarak, çok daha derin sorunlara kadar gidebilen bir sıkıntı kaynağı oluşturmaktadır (Korkut, 1996). İnsanların birbirleriyle anlaşma, birbirleriyle ilişkilerini geliştirme, sorunlarına çözüm bulma ve kendilerini ifade etmelerinin anahtarı iletişimdir. Ancak bu sonuçlara ulaşılabilmesi, bireyler arasında iyi ve etkili bir iletişimin gerçekleşmesine bağlıdır (Gülbahar ve Sıvacı, 2018). Etkili bir iletişim kurabilme başarısı ise büyük ölçüde bireylerin sahip olduğu iletişim becerisiyle alakalıdır.

İnsan yaşamında çok hayati bir beceri olan iletişim becerisi, bilgiyi etkili bir şekilde başkalarına aktarma ve paylaşma yeteneği olarak tanımlanabilir. Kuzu ve Eker'e (2010) göre iletişim becerisi sayesinde insanlar çevreleriyle anlamlı ilişkiler kurabilir, kendilerini ve başkalarını daha iyi tanıyabilirler. Etkili iletişim becerileri; empati kurma, etkin dinleme, somut konuşma, saygı duyma, ben dili ile konuşma, empatik güvengencilik davranışını gösterme, uygun bir biçimde kendini açma, saydam olma, sözel olan ve olmayan davranışları uygun kullanma gibi birtakım becerileri kapsamaktadır (Yüksel-Şahin, 2012). Böylece sosyal ilişkilerde dinleme, konuşmayı başlatma, konuşmayı sürdürme, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtma, başkalarını tanıtma, iltifat etme, yardım isteme, bir gruba katılma, yönerge verme ve yönergelere uyma, özür dileme ve ikna etme (Akkök, 2006), eleştiri kabul etme, işbirliği yapma (Çıfci ve Sucuoğlu, 2010), hoşlandıklarını ya da hoşlanmadıklarını ifade etme, izin isteme, paylaşma, olumsuz duygularla başa çıkabilme (McGinnis, 2016) gibi birçok davranış başarılı bir şekilde gösterilebilir. Günümüzde bilim ve teknolojiye geline seviye ve küreselleşmenin tüm dünyayı etkilemesi iletişim ve iletişim becerilerine farklı bir boyut kazandırmıştır. Özellikle 21. yüzyılla birlikte küreselleşmenin baskısını iyiden iyiye hissettirmesi ve değişen ve gelişen yaşam koşulları beraberinde bunlara ayak uydurabilecek yeni insan profilinin nasıl olması gerektiği sorusunu gündeme getirmiştir (Yılar, 2020). Bu duruma uyum sağlayabilmek ise artık okullarda, öğrencilerin dünyanın farklı bölgelerindeki insanlarla iletişim kurma, iş birliği yapma ve problem çözme becerilerini öğrenmelerini zorunlu kılmaktadır (Levy ve Murnane, 2005'den akt. Saavedra ve Opfer, 2012). 21. yüzyılda gittikçe daha karmaşık bir yaşam ve çalışma ortamlarına hazırlanan öğrenciler için öğrenme ve yenilik becerilerine olan ilgi artmaktadır. Eleştirel ve yaratıcı düşünme, iletişim ve iş birliğine odaklanma, öğrencileri geleceğe hazırlamak için çok önemli beceriler olarak ortaya çıkmaktadır (Gelen, 2017).

Etkili iletişim becerisine sahip olmak bireylerin daha fazla değer görmesine, kariyerlerinin ilerlemesine, özgüven kazanmaya ve liderlik becerilerinin gelişmesine yardımcı olur. Etkili iletişim becerisine sahip olan birey hem kendisine hem de çevresine kolay bir şekilde uyum sağlayabilir. Bu sayede kendini kontrol edebilmenin yolunu öğrenerek nerede ve nasıl davranacağına dikkat eder

(Kutlu, Balcı ve Yılmaz, 2007). İletişim becerileri, bireylerin hem mesleki hem de özel hayatlarında daha mutlu ve daha verimli olmalarının en önemli koşullarından biridir (Khan, Khan, Zia-Ul-Islam ve Khan, 2017). Meslekî hayatta insanlarla doğrudan iletişim kurmayı gerektiren mesleklerde etkili iletişim becerisine sahip olmak ise ayrıca önem kazanmaktadır. Bu mesleklerden biri de öğretmenliktir. Çünkü öğretmenlik bir iletişim mesleğidir (Kaya, 2012). Özellikle alan bilgisinin yanı sıra öğretmenlik mesleği yapısı gereği sınıf içinde ve sınıf dışında iletişim becerisinin dinamik olarak kullanılmasını gerektirmektedir (Yılmaz, Üstün ve Odacı, 2009).

İlk olarak aileyle başlayan iletişim süreci, eğitim-öğretim hayatının başlamasıyla daha da zenginleşir (Kaya, Çiftçi ve Gökdemir, 2019). Bu noktada öğretmenlerin öğrencileriyle olumlu iletişim kurabilmeleri oldukça önemlidir. Öğrencileriyle etkili iletişim kuran öğretmenler öğrencilerini daha iyi anlar, kabul eder ve onlarla ilgili olumlu duygulara sahip olurlar. Dolayısıyla öğrenciler de öğretmenlerine ve akranlarına karşı daha olumlu tutum ve davranış geliştirirler (Kısaç, 2007). Yapılan araştırmalar, öğretmen ve öğrenci arasında kurulan iletişimin niteliğinin öğrencilerin sosyal, zihinsel ve duygusal gelişiminde, okula uyumunda, öğrenmesinde, akademik ve sosyal başarısında önemli faktörlerden biri olduğunu göstermektedir (Baker, 2006; Ekici, Günhan ve Anılan, 2017; Khan ve diğ., 2017; Uzun, Özdem ve Kara, 2018; Valiente, Lemery-Chalfant, Swanson ve Reiser, 2008; Yılmaz, Üstün ve Odacı, 2009; Zlatic, Bjekic, Marinkovic ve Bojovic, 2014;). Bu yüzden öğretmenlerin, öğrencilerinin akademik ve sosyal açıdan başarıya ulaşmasına yardımcı olmak için iyi iletişim becerilerine sahip olması gerekir. Her şeyden önce, öğretmenler sınıfta öğrenmeyi sağlamak ve katılımı kolaylaştırmak için uzmanı olduğu konuları iletme becerisine sahip olmalıdır. Aksungur'a (2018) göre sınıf içinde öğretmenin, öğrencilerinin sözlerini kesmeden dinlemesi, dinlerken geri bildirimlerde bulunması, kendisi konuşurken sesini duyurabilmesi, farklı fikirlere saygılı olması, bir fikirde ısrarcı olmaması, açık ve anlaşılır ifadeler kullanması, öğrencileriyle empati kurarak onların duygu ve düşüncelerini anlayabilmesi öğretmenden beklenen davranışlardır. Ayrıca öğretmenin, öğrencilerin iletişim ve diğer sosyal becerilerini desteklemesi ve gerekli önlemleri alması gerekir. Örneğin öğretmen, çocukların birlikte çalışabilecekleri ortamları hazırlayarak bazı düzenlemeler yapabilir. Öğretmenler, öğrencilerin etkileşimi için ne kadar çok fırsat yaratırsa akademik ve sosyal becerilerin gelişmesi de o kadar kolaylaşır (Akkök, 2006). Böylece etkili iletişim kurabilen bir öğretmen, öğrenme ortamına öğrencilerin dâhil olmasını sağlayarak onların istenen davranışları kazanmalarını sağlayıp başarıyı artırabilir. Aksi durumda ise öğretmen, öğrencilerin dersten soğumasına ve dersteki başarısının olumsuz etkilenmesine sebep olabilir (Aksungur, 2018).

Bütün bunlar öğretmenlerin iletişim becerileri açısından yeterli donanıma sahip olmalarının bir zorunluluk olduğunu göstermektedir. Nitekim Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], (2017) tarafından yayımlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri'nde, 21. yüzyıl becerileri arasında sayılan etkili iletişim becerisini kazanmış nesillerin yetiştirilmesinin amaçlandığına ve öğretmenlerin güçlü bir iletişim becerisine sahip olmaları gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Böylece iletişim ve iş birliği becerisi en önemli yeterlilik alanları arasında belirtilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017).

Öğretmenlerin daha mesleğe atanmadan önce aldıkları lisans eğitimi ile öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği bilgi, beceri ve donanımları kazanmaları gerekmektedir. Ayrıca öğretmenlerden alan bilgisi yanında iletişim becerilerini geliştirmiş olmaları beklenmektedir. Başka bir ifade ile öğretmen yetiştirme programları, öğretmen adaylarını hem pedagojik becerilere hem de iletişim becerilerine sahip olacak şekilde yetiştirebilmelidir (Frymier ve Houser, 2000; Halimah ve

Sukmayadi, 2019; Ngang, Hashim ve Yunus, 2015). Öğretmen adaylarının etkili iletişim kurabilen öğretmenler olarak yetişmeleri için öğretmenlik lisans programlarında genel kültür seçmeli dersler kapsamında iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik “insan ilişkileri ve iletişim” dersine yer verilmiştir (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2018). Sonuçta üzerinde önemle durulması gereken husus, alanı ne olursa olsun tüm öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının öğrencileriyle ve birbirleri arasında olumlu iletişim kurmak durumunda olduklarının bilincinde olmalarıdır (Saracaloğlu, Yenice ve Karasakaloğlu, 2009).

Literatür incelendiğinde farklı bölümlerde öğrenim gören öğretmen adaylarının iletişim becerilerini farklı değişkenler açısından inceleyen birçok çalışmaya rastlanmaktadır (Aküzüm ve Gültekin, 2017; Baykara-Pehlivan, 2005; Çevik, 2011; Çetinkaya, 2011; Çuhadar, Özgür, Akgün ve Gündüz, 2014; Dilekmen, Başçı ve Bektaş, 2008; Durukan ve Maden, 2010; Elkatmış ve Ünal, 2014; Erkan ve Avcı, 2014; Gülbahar ve Sıvacı, 2018; Halimah ve Sukmayadi, 2019; Kaya, Çiftçi ve Gökdemir, 2019; Küçükkaragöz, Canbulat ve Akay, 2013; Milli ve Yağcı, 2017; Ocak, Karakuş ve Ocak, 2018; Özerbaş, Bulut ve Usta, 2007; Piji-Küçük, 2012; Ryan ve Healy, 2009; Saracaloğlu ve diğ., 2009; Tepeli ve Arı, 2011; Tunçeli, 2013; Tümkaya, 2011; Uygun ve Arıkan, 2019; Yalman ve Hamidi, 2014; Yıldız ve Kurtuldu, 2016; Yılmaz ve Altunbaş, 2012). Bununla birlikte öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin araştırıldığı çalışmaların çok büyük oranda nicel çalışmalar olduğu dikkat çekmektedir. Bu çalışmada ise nitel metodoloji benimsenerek daha ayrıntılı sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Böylece öğretmen adaylarının geliştirmek istedikleri iletişim becerilerinin ortaya çıkarılmasının ilgili kurum ve kuruluşlar ile eğitim fakültesinde görev yapan öğretim elemanlarına önemli dönütler verebileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının eğitim-öğretim ortamlarında geliştirmek istedikleri iletişim becerilerine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda öğretmen adaylarına yöneltilen “*Öğretmen olsaydınız eğitim-öğretim ortamları için hangi iletişim becerilerinizi daha çok geliştirmek isterdiniz. Nedenleriyle birlikte açıklayınız.*” sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın deseni, katılımcıları, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, temel nitel araştırma yaklaşımına göre desenlenmiştir. Temel nitel araştırma eğitim alanında en sık kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir ve kişilerin deneyimlerini nasıl yorumladıklarına, dünyalarını nasıl inşa ettiklerine ve bir olgu ya da olaya yükledikleri anlamları ortaya çıkarmaya odaklanmaktadır (Merriam ve Tisdell, 2016). Bu çalışmada da öğretmen adaylarının eğitim-öğretim ortamlarında geliştirmek istedikleri becerilere odaklanıldığı için temel nitel araştırma deseninin uygun olacağı düşünülmüştür.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları Türkiye’de bir devlet üniversitesinde öğrenim gören eğitim fakültesi öğrencileri, bir başka ifadeyle öğretmen adaylarıdır. Katılımcılar eğitim fakültesinde çeşitli branşlarda öğrenim görmektedirler. Katılımcıların belirlenmesinde amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve maksimum çeşitlilik örnekleme birlikte kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme,

araştırmacılar tarafından belirlenen bir dizi ölçütü karşılayan katılımcılarla çalışılmasıdır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015). Maksimum çeşitlilik örnekleme ise çalışmanın amacına göre bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırılmasına imkân tanıyan bir örnekleme yöntemidir (Patton, 2014). Öğretmen adaylarının kendi iletişim becerilerini değerlendirebilecek yeterliğe ulaşmalarında ve kendilerini bilimsel, nesnel ve doğru bir şekilde değerlendirebilmelerinde üniversitede aldıkları “insan ilişkileri ve iletişim” dersinin önemli bir rol oynayacağından hareketle “insan ilişkileri ve iletişim dersini başarıyla tamamlamak” ölçüt olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte geliştirilmek istenen iletişim becerilerine ilişkin farklı alanlarda eğitim gören öğretmen adayları farklı görüşlere sahip olabileceğinden hareketle farklı programlarda öğrenim gören (sınıf öğretmenliği, okul öncesi öğretmenliği, İngilizce öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği, ilköğretim matematik öğretmenliği, müzik öğretmenliği, resim iş öğretmenliği, sosyal bilgiler öğretmenliği ve psikolojik danışma ve rehberlik öğretmenliği) öğretmen adayları çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırma 47’si kadın, 11’i erkek olmak üzere toplam 58 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Merriam’a (2015) göre nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğü; araştırmanın odaklandığı nokta, veri miktarı ve verilerin derinliği göz önüne alınarak belirlenir. Bu araştırmanın odağını “insan ilişkileri ve iletişim” dersini alan öğretmen adaylarının öğretmen-öğrenci etkileşimi bağlamında geliştirmek istedikleri iletişim becerilerine yönelik özdeğerlendirmeleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın verileri “insan ilişkileri ve iletişim” dersini alan öğretmen adaylarından toplanmıştır. Ayrıca Glaser ve Strauss’a (1967) göre araştırma sorusuna yanıt olabilecek kavram ve süreçlerin tekrar etmeye başladığı aşamaya (doyum noktası) kadar veri toplanmaya devam edilir. Bu araştırmanın verileri, araştırma öncesi herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmadan, öğretmen adaylarından toplanmaya başlanmış doyum noktasına ulaşılan kadar devam etmiştir. Veriler doyum noktasına ulaştığında araştırmanın toplam katılımcı sayısının 58 olduğu belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Nitel araştırmalarda veri toplama araç ve yöntemleri, araştırmanın çerçevesine göre belirlenir ve veriler görüşme, gözlem ve doküman analizi yoluyla elde edilebilir (Merriam ve Tisdell, 2016). Araştırmada kullanılan veri toplama aracı yapılandırılmış görüşme formudur. Yapılandırılmış görüşme formları; görüşülen kişilerin verdikleri cevaplar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirlemek ve karşılaştırmalar yapmak için kullanılan veri toplama araçlarıdır (Brannigan, 1985’ten akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016). Görüşme formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Görüşme formunu geliştirme sürecinde iletişim becerileri ile ilgili literatür incelenmiş ve araştırmanın amacı dikkate alınarak görüşme soruları belirlenmiştir. Daha sonra taslak form oluşturularak, nitel araştırma yöntemleri alanında uzman bir öğretim üyesi tarafından incelenmiştir. Uzman görüşleri neticesinde gerekli düzenlemeler yapılarak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formunda “*Öğretmen olsaydınız eğitim-öğretim ortamları için hangi iletişim becerilerinizi daha çok geliştirmek isterdiniz. Nedenleriyle birlikte açıklayınız.*” sorusuna yer verilmiştir. Böylece dolaylı olarak öğretmen adaylarının kendilerini zayıf ya da yetersiz olarak değerlendirdikleri iletişim becerilerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Ayrıca geliştirilen yapılandırılmış görüşme formu, araştırmanın katılımcıları dışında 2 öğretmen adayına öncelikle uygulanarak formun anlaşılabilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplama süreci dört aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada “insan ilişkileri ve iletişim” dersini başarıyla tamamlamış olan öğretmen adayları ile ön görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ön görüşmelerde öğretmen adayları çalışmanın amacı, verilerin gizliliği sonuçların paylaşılması ile ilgili konularda bilgilendirilmiştir. Bilgilendirmeler sonrasında araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretmen adayları belirlenmiştir. İkinci aşamada araştırmaya katılacak olan öğretmen adayları ile tanışma ve çalışma konusu ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin yapılmasının nedeni, katılımcıların daha samimi ve içten görüş bildirmelerinde faydalı olabileceğinin düşünülmesidir. Üçüncü aşamada yapılandırılmış görüşme formları öğretmen adaylarına çevrimiçi ortamlarla sunularak asıl veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Covid-19 salgın hastalığı nedeniyle eğitim-öğretim faaliyetlerinin uzaktan sürdürülmesi ve öğretmen adayları ile yüz yüze görüşme imkânı olmaması nedeniyle verilerin toplanmasında çevrimiçi ortamlardan faydalanılmıştır. Son aşamada ise öğretmen adaylarının görüşlerini bildirdikleri formlar incelenmiş ve formlarda okunaklı olmayan ya da anlaşılabilen ifadelerin doğrulanması amacıyla öğretmen adayları ile tekrar görüşülmüştür. Verilerin açıklığı ve anlaşılabilirliğinden emin olunduktan sonra veriler analiz için hazır hale getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, betimsel analiz yaklaşımı kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz, elde edilen verileri daha önceden belirlenen temalara göre özetleme ve yorumlama amacıyla yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada da öğretmen adaylarının yetersiz hissettikleri ve geliştirmek istedikleri iletişim becerilerine ait veriler düzenlenip özetlenerek yorumlanmıştır. Analizlerin güvenilirliğini sağlamak için veriler, araştırmacılar tarafından öncelikle ayrı ayrı incelenerek analiz edilmiştir. Araştırmacılar tarafından ayrı ayrı gerçekleştirilen analiz işlemlerinden sonra analizler karşılaştırılmış ve görüş birliği sağlanmıştır. Bu kapsamda elde edilen veriler sayısal unsurlardan faydalanılarak sunulmuştur.

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgulara göre katılımcıların geliştirmek istedikleri iletişim becerilerine yönelik görüşleri en sık tekrar edilen iletişim becerisinden en az tekrar edilen iletişim becerisine doğru sayısallaştırılarak Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğretmen adaylarının geliştirmek istedikleri iletişim becerileri

İletişim becerileri	f
Anlayışlı ve hoşgörülü davranma	38
Empati kurma	33
Türkçeyi etkili kullanma	26
Hitabet	25
Saygılı olma	24
Beden dilini etkili kullanma	19
Etkin dinleme	14
Önyargılardan kurtulma	14
Özsaygı geliştirici dil kullanma	8
Ben dili kullanma	8
Somut, açık ve anlaşılır konuşma	7
Kılık-kıyafete dikkat etme	4
Eşit yaklaşma	3
Eleştirilere açık olma	2
Sözel ve sözel olmayan davranışları uyumlu kullanma	2
Samimiyet	2
<i>Toplam</i>	<i>229</i>

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların kendilerinde en çok anlayışlı ve hoşgörülü davranma, empati kurma, Türkçeyi etkili kullanma, hitabet ve saygılı olma becerilerini geliştirmek istedikleri görülmektedir. Bu becerilerin yanında en sık tekrar edilen diğer beceriler ise beden dilini etkili kullanma, etkin dinleme ve iletişimde önyargılardan kurtulmadır. Anlayışlı ve hoşgörülü olma becerisini geliştirmek istediğini ifade eden katılımcılar daha sabırlı, tahammül düzeyleri yüksek, bireylere pozitif yaklaşabilen, anlayışlı ve hoşgörülü bireyler olmanın iletişimde önemine vurgu yapmışlardır. Katılımcılardan K58 anlayışlı ve hoşgörülü olma becerisine yönelik görüşleri “*Öğretmen olduğumda öğrencilerin yaşları ve içinde buldukları zor şartları göz önüne alarak anlayışlı ve hoşgörülü olmaya çalışırım. Bu becerimi geliştirmek isterim.*” şeklindedir. Ayrıca K1 anlayış ve hoşgörü becerisi kapsamında “*Öğrencilerime karşı tahammül göstermeye çalışacağım. Çünkü yaptıkları ilk yanlışta onlara sert davranırsam bunun onların öz güvenini kırabileceğini düşünüyorum.*” şeklinde görüş bildirerek öğrencilerin yanlışlarına veya hatalarına karşı tahammül etmenin önemine vurgu yapmıştır. Katılımcıların geliştirmek istediği ve en sık tekrar edilen becerilerden bir diğeri ise empatidir. Katılımcıların empati becerisini geliştirmek istemesinin nedenleri irdelendiğinde, çoğunlukla öğrencinin içinde bulunduğu koşulları daha iyi algılayabilme, onun duygu ve düşüncelerini fark edebilme ve bu sayede daha etkili bir iletişim kurabilme gibi düşüncelerin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Katılımcılardan K7’nin “*Ben de bir zamanlar onların yerinde olduğumu ve yaşadığım zorlukları anımsayarak empati kurmaya dikkat ederim ve empati kurma yeteneğimi daha fazla geliştirmek isterim.*” cümleleri bulguları destekler niteliktedir. Katılımcıların geliştirmek istediği ve en sık tekrar ettiği diğer beceriler, Türkçeyi etkili kullanma ve hitabet becerileridir. Katılımcılar bu iki beceriye yönelik görüşlerinde çoğunlukla dili etkili kullanma konusunda kendilerini geliştirmeyi, ses tonunu ayarlamayı, beden dilini etkili kullanmayı, büyük grupların önünde heyecanlarını kontrol etmeyi ve özgüvenlerini artırmayı vurgulamışlardır. Katılımcıların Türkçeyi etkili kullanma ve hitabet becerisine yönelik bazı görüşleri şöyledir;

K2: *“Etkili iletişim konusunda bazen toplum karşısında heyecan yapabiliyorum ve bu akıcı konuşmamı engelliyor ve konuşma içinde ‘eee’, ‘uu’ yapabiliyorum. Bunu düzeltmeliyim.”*

K17: *“Bir öğretmensem Türkçeyi doğru ve etkili kullanmaya özen göstermem ve karşımdakini etkin dinlemem gerekir, karşımdaki konuşunca onunla göz teması kurmaya özen göstermem gerekir.”*

K25: *“Beden dilini doğru yerde doğru zamanda kullanmak iletişimi güçlendirir. Jest mimikler ve ses tonunu iyi ayarlamak çoğu zaman anlatılmak isteneni söze gerek kalmadan anlatmada etkilidir. Bu yüzden beden dilimi etkili kullanma konusunda kendimi geliştirmek isterim.”*

K37: *“Kendimi etkili ifade edebilmek için Türkçeyi oldukça etkili kullanmaya çalışır, kendimi diksiyon yönünde geliştirmeye çalışırım. Beden dilim ile sözel ifadelerimi uyumlu kullanmaya çalışırım.”*

Katılımcıların geliştirmek istediği ve en sık tekrar edilen diğer iletişim becerileri etkin dinleme, önyargısız olma, özsaygı geliştirici dil kullanma, ben dili kullanma ve somut konuşmadır. Katılımcılar etkin dinleme becerilerini geliştirmek istemelerinin nedenleri; karşılarındaki kişilere saygı duyduklarını ve değer verdiklerini gösterebilmek, olası yanlış anlamaların ortaya çıkmasını engellemek ve aktarılmak istenen mesajı daha doğru biçimde anlamaktır. Örneğin katılımcılardan K16 etkin dinlemeye yönelik görüşlerini *“Kendimde geliştirmem gereken iletişim becerisi olarak etkin dinlemeyi görüyorum. Bazen konuşmanın yarısını dinleyip karar verebiliyorum. Bu yüzden bu yönümü geliştirmem gerektiğini düşünüyorum.”* cümleleri ile ifade etmiştir. K46 ise *“Ben öğretmen olduğumda her söz hakkı isteyene hak verip, konuşmasını sonuna kadar dinlerim ve onu geçiştirmem. Kendimi etkili konuşma ve dinleme konusunda geliştirme konusunda çabalarım.”* görüşleri ile etkin dinleme becerisine yönelik düşüncelerini dile getirmiştir. Önyargılardan uzak iletişim kurabilme becerisini geliştirmek isteyen katılımcıların görüşleri genel olarak incelendiğinde bireylerin az ya da çok belirli kalıp yargılara sahip olduğu; bu nedenle söz konusu beceriyi geliştirme çabasının sürekli devam edeceği gerekçesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Özsaygı geliştirici dil kullanabilme becerisini önceleyen katılımcılar ise iletişim kurulan bireylere karşı suçlayıcı tavır ve davranışlardan uzak durma, üslûba dikkat etme ve hakaret içeren kelimeleri kullanmama konularında kendilerini geliştirmek istediklerini dile getirmişlerdir. Katılımcıların özsaygı geliştirici dil kullanma konusundaki şu görüşleri dikkat çekicidir:

K21: *“Bir sınıf dolusu insana bir şeyler anlatacağım bir meslek yapıyorsam anlatacaklarımı nasıl anlatacağıma dikkat ederim. Çünkü bazen ne söylediğimizden çok nasıl söylediğimizdir önemli olan. İletişim konusunda kendimde geliştirmem gereken şey bu olur.”*

K27: *“Asla hakaret etmeden, notla tehdit etmeden, öğrencilerimin yapamadıkları bir şey olduğunda alay etmeden onlarla iyi bir iletişim sağlamaya çalışırım. Eğer kendimde eksiklikler olduğunu düşünürsem kendimi bu yönde geliştirmek isterim.”*

K52: *“Benim en çok dikkat edeceğim şey öğrencilere karşı kullandığım dil olur. Öğrenciye karşı kullandığım yanlış bir kelime onu etkileyebilir.”*

Katılımcıların geliştirmek istediği diğer beceriler ise ben dilini kullanma, somut, açık ve anlaşılır konuşma, kılık-kıyafete dikkat etme, eşit yaklaşma, eleştirilere açık olma, sözel ve sözel

olmayan davranışları uyumlu kullanma ve samimiyettir. Katılımcıların geliştirmek istediği bu becerilere yönelik ifadelerinden bazıları şoyledir:

K16: “*Giydiğim giysilere önem veririm hem ciddi hem de gösterişten uzak olmasını isterim. Ne kötü bir görüntüde olmak ne de bütün dikkati üstümde toplamak isterim.*”

K22: “*İletişim konusunda güzel, net, anlaşılır konuşmaya dikkat ederdim.*”

K47: “*Ben öğretmen olduğumda öğrenci iletişimi için ‘sen dili’ yerine ‘ben dili’ kullanırım. Çünkü ‘sen dili’ öğrenciyi yargılar ve onda düşük bir özsaygı uyandırır. Ben dili ise öğrenciyi yargılamaz, öğretmenin duygu ve düşüncelerini net bir şekilde öğrenciye aktarır.*”

Genel itibariyle öğretmen adaylarının yaptıkları özdeğerlendirmelerin analizi sonucunda ortaya çıkan bu bulgular, katılımcıların öğretmen-öğrenci etkileşiminde önemli olduğunu düşündükleri iletişim becerileri ile yine katılımcıların bir bakıma kendilerinde yetersiz gördükleri ya da geliştirmeye ihtiyaç duydukları iletişim becerilerini yansıtmaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının okul ortamlarında gerçekleşen öğretmen-öğrenci etkileşimi kapsamında geliştirmek istedikleri iletişim becerileri ile ilgili özdeğerlendirmeleri incelenmiştir. İletişim, bireylerin yaşamlarının büyük bir bölümünde farklı amaçlarla kullanmak durumunda oldukları önemli süreçlerdendir ve diğer insanlarla yaşadıkları iletişim süreçlerinde başarılı olmaları insanlara önemli katkılar sağlamaktadır. Öğretmen adaylarının hem günlük hayatta mutlu ve başarılı olabilmeleri hem de öğretmen olarak atandıktan sonra öğrencileriyle daha etkili iletişim kurabilmeleri öncelikle sahip oldukları kendi iletişim becerileriyle ilgili güçlü ya da zayıf yönlerinin farkında olmaları ve özellikle zayıf yönlerini geliştirmek için çaba göstermeleri önemlidir. Dolayısıyla öğretmen adaylarının bu konuda yaptıkları özdeğerlendirmelerin önemli olduğu düşünülmektedir. Nitekim Harris’e göre (1997) öz değerlendirme kişileri daha aktif ve odaklanmış hale getirmektedir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre öğretmen adayları, özellikle anlayış ve hoşgörü becerileri ile empati kurabilme yeteneklerini geliştirmek istemektedirler. Ayrıca araştırma sonuçları, öğretmen adaylarının hitabet, beden dili ve Türkçeyi etkin kullanma, iletişim kurdukları kişilere eşit ve saygılı davranma, eleştirilere açık olma, kılık-kıyafet konusunda özenli olma ve samimi ilişkiler kurma konularında kendilerini geliştirmek istediklerini ortaya çıkarmaktadır.

Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde, öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin genellikle yüksek düzeyde olduğu görülmektedir (Baykara-Pehlivan, 2005; Demirtaş, 2020; Dilber ve Akhan, 2019; Gülbahar ve Sıvacı, 2018; Gün, 2018; Kaya, Çiftçi ve Gökdemir, 2019; Uygun ve Arıkan, 2019). Her ne kadar bahsi geçen nicel çalışmalarda öğretmen adaylarının genel iletişim beceri düzeyleri puan bazında yüksek olsa da bu araştırmadan elde edilen sonuçlar bireysel olarak öğretmen adaylarının eksikliğini hissettikleri birtakım iletişim becerilerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın sonuçları, öğretmen adaylarının geliştirmek istedikleri iletişim becerilerinin en önemlilerinin başında anlayışlı ve hoşgörülü davranma ile empati kurmanın geldiğini göstermektedir. Dökmen (2004) empatiyi, kişinin kendisini karşısındakinin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini anlaması şeklinde tanımlamaktadır. Ayrıca empati, paylaşma ve yardım etme gibi özgeci

davranışların önemli bir ön koşulu olarak görülmektedir (Gander ve Gandiner, 1993). Empatinin öğretmenlerde olması gereken en önemli becerilerden biri olduğu ve empatik becerileri gelişmiş bir öğretmenin öğrencilerinin özsaygılarını artırıcı etkiye sahip olabileceği bilinmektedir (Elikesik, 2013). Buna göre öğretmen adaylarının özellikle empati kurma becerilerini geliştirmek istemeleri onların bu konuda farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu noktasında ipuçları vermektedir. Dolayısıyla bu bulgunun, araştırmada ortaya konulan önemli sonuçlardan biri olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçları öğretmen adaylarının Türkçeyi etkili kullanma ve hitabet becerilerini geliştirmek istediklerini göstermektedir. Öğretmen adaylarının lisans eğitimleri süresince aldıkları derslerde edinmeleri gereken bu kazanımlar onların mesleki yeterliklerinde de önemli yer tutmaktadır. Nitekim Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri'nde öğretmenlerin güçlü bir iletişim becerisine sahip olması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca iletişim ve iş birliği yeterlik alanı ile ilgili yeterlik göstergeleri “*Türkçeyi kurallarına uygun ve etkili biçimde kullanma, etkili iletişim yöntem ve tekniklerini kullanmaya özen gösterme, insan ilişkilerinde empati ve hoşgörüyü esas alma*” şeklinde ifade edilmektedir (MEB, 2017: 16).

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç ise öğretmen adaylarının saygılı olma, iletişim sürecinde önyargılardan kurtulma, özsaygı geliştirici bir dil kullanma, somut, açık ve anlaşılır konuşma ve ben dili kullanma becerilerine önem verdiklerini ve bu becerileri geliştirmelerinin öğretmen-öğrenci etkileşimi için önemli olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Cervone ve Pervin (2008) kendisine yüksek değer veren kişilerin aynı şekilde başkalarına da saygılı davrandıklarını ve sağlıklı iletişim kurmaya daha yatkın olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca benlikleri ile ilgili olumsuz algılara sahip olanların ise saygılı davranma ve etkili iletişim kurmada başarısız oldukları belirtilmiştir. Dolayısıyla öğretmen adaylarının bu becerilerini geliştirmek istemeleri, meslekî hayatlarında iletişim içerisinde olacakları başta öğrenciler olmak üzere, diğer öğretmenler, veliler ve okul yöneticileri ile sağlıklı iletişim kurmalarında etkili olabilecek bir başka faktördür. Nitekim öğretmen ve öğrenci arasındaki etkili iletişimin temelini; empati anlayışı, samimiyet, açıklık, koşulsuz kabul ve saygı oluşturmaktadır (Gürşimşek, 1999). Ayrıca araştırma sonuçları, beden dilini etkili kullanmanın öğretmen adaylarının kendilerinde geliştirmek istedikleri bir diğer beceri olduğunu göstermektedir. Bilindiği gibi sınıfta etkili iletişim kurulmasını etkileyen en önemli faktörlerden biri beden dilinin uygun bir şekilde kullanılmasıdır (Okçu ve Epçaçan, 2013). Dolayısıyla araştırmanın bu sonucu öğretmen adaylarının meslekî yeterlikler açısından geliştirmeleri gereken bazı yönleri olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir.

Öğretmenlerin, güçlü iletişim becerilerine sahip öğrenciler yetiştirebilmeleri için öncelikle kendilerinin bu becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Bir öğretmenin meslek hayatında başarılı olabilmesi için sadece alanında çok iyi olması yeterli değildir. Alanındaki bilgiyi etkili bir şekilde aktarabilmesi için etkili iletişim becerilerine sahip olması, bu konuda değişim ve gelişime açık olması ayrıca kendini daha fazla geliştirmek için gayret göstermesi gerekmektedir. Bu araştırmanın sonuçları genel anlamda öğretmen adaylarının bireysel olarak kendilerini yetersiz ya da eksik olarak değerlendirdikleri bazı iletişim becerileri olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte öğretmen adaylarının geliştirmek istedikleri ya da başka bir ifade ile kendilerini yetersiz olarak değerlendirdikleri iletişim eksikliklerini giderme konusunda yeterli istek, motivasyon ve farkındalığa sahip oldukları da anlaşılmıştır.

Araştırmada ortaya konulan sonuçlar doğrultusunda kısaca şunlar önerilebilir: Öğretmenlik lisans programında yer verilen özellikle “insan ilişkileri ve iletişim” derslerinde, öğretmen adaylarının yetersiz oldukları becerileri geliştirebilecek ortamlar sunulması ve bu dersin öğrenci etkileşimine dayalı yürütülmesi faydalı olabilir. Bu noktada öğretmen adaylarına rol model olan ve onların iletişim becerilerinin geliştirilmesinden sorumlu olan öğretim elemanlarının derslerinde gereken özeni göstermeleri önemlidir. Son olarak bundan sonraki çalışmalarda daha kapsamlı sorulara ve yüz yüze görüşmelere yer verilerek öğretmen adaylarının iletişim becerileri daha detaylı ele alınabilir.

Kaynakça

- Akkök, F. (2006). *İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi (öğretmen el kitabı)*. 4. Basım, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Aksungur, G. (2018). *Türkçe öğretmenlerinin sınıf içi etkili iletişim becerileri algılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Aküzüm, C. ve Gültekin, S. Ö. (2017). Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri ile sınıf yönetimi becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(12), 88-107.
- Baker, J. A. (2006). Contributions of teacher-child relationship positive school adjustment during elementary school. *Journal of School Psychology* 44, 211-229.
- Baykara Pehlivan, K. (2005). Öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları üzerine bir çalışma. *İlköğretim Online*, 4(2), 17-23.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cervone, D. & Pervin, L. A. (2008). *Personality theory and research*. (10th Ed.). NJ: Wiley.
- Çetinkaya Z. (2011). Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 567-576.
- Çevik, D. B. (2011). Müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 1-13.
- Çifci, İ. ve Sucuoğlu, B. (2010). *Bilişsel süreç yaklaşımıyla sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çuhadar, C., Özgür, H., Akgün, F. ve Gündüz, Ş. (2014). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve iletişimci biçimleri. *Kırşehir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 15(1), 295-311.
- Demirtaş, S. (2020). Müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin etkili iletişim becerileri: Pamukkale Üniversitesi örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 99-109.
- Dilber, F. ve Akhan, O. (2019). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri düzeylerinin incelenmesi. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(17), 473-493.
- Dilekmen, M., Başçı, Z. ve Bektaş, F. (2008). Eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 223-231.
- Dökmen, Ü. (2004). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık ve Mat. Sanayi Ticaret AŞ.
- Durukan, E. ve Maden, S. (2010). Türkçe öğretmenlerinin iletişim becerileri üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 59-74.
- Ekici, F. Y., Günhan, G. ve Anılan, Ş. (2017) Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerileri. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 11, 1-27.
- Elikesik, M. (2013). *Sosyal bilgiler öğretiminde empati ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Elkatmış, M. ve Ünal, E. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeylerine yönelik bir çalışma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 107-122.
- Erkan, Z. ve Avcı, R. (2014). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri: Mizaç ve karakter özelliklerinin rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 84-94.
- Frymier, A. B., & Houser, M. L. (2000). The teacher-student relationship as an interpersonal relationship. *Communication Education*, 49(3), 207-219.
- Gander, J. M., & Gardiner, H. W. (1993). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Çev: A. Dönmez ve diğ.). Ankara: İmge Kitabevi.

- Gelen, İ. (2017). P21-Program ve öğretimde 21. yüzyıl beceri çerçeveleri (ABD Uygulamaları). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 15-29.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. (1967). *The discovery of grounded theory*. Chicago: Aidine.
- Gülbahar, B. ve Sıvacı, S. Y. (2018). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile sınıf yönetimi yeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 268-301. <http://dx.doi.org/10.23891/efdyyu.2018.69>
- Gün, E. (2018). Müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerileri. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13(11), 615-622. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13450>
- Gürşimşek, I. (1999). Etkin sınıf yönetimi için etkili iletişim becerileri. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 40-44. Retrieved from <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5330/1489>
- Halimah, L., & Sukmayadi, V. (2019). The role of "Jigsaw" method in enhancing Indonesian prospective teachers' pedagogical knowledge and communication skill. *International Journal of Instruction*, 12(2), 289-304.
- Harris, M. (1997). Self-assessment of language learning in formal settings. *ELT Journal*, 51(1), 12-20.
- Kaya, A. (2012). İletişime giriş: Temel kavramlar ve süreçler. A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası ilişkiler ve iletişim içinde* (ss.2-28). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, M. T., Çiftçi, B., ve Gökdemir, A. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Primary Education Research Journal*, 3(1), 31-37.
- Keskin-Vural, İ. (2013). İletişim süreci. H.İ. Gürcan (Ed.), *Medya ve İletişim içinde* (ss. 2-15). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Khan, A., Khan, S., Zia-Ul-Islam, S., & Khan, M. (2017). Communication skills of a teacher and its role in the development of the students' academic success. *Journal of Education and Practice*, 8(1), 18-21.
- Kısaç, İ. (2007). Öğretmen öğrenci iletişimi. E. Karip (Ed.), *Sınıf yönetimi içinde* (ss.111-129). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Koçel, T., (2010). *İşletme yöneticiliği* (12. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Korkut, F. (1996). İletişim becerileri değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: Güvenirlik ve geçerlik çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 18-23.
- Kutlu, M., Balcı, S. ve Yılmaz, M. (2007). The effect of communication skills training on self-monitoring and optimism levels of students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 139-149.
- Kuzu, A. ve Eker, F. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin duygusal zekâ ve iletişim becerilerinin diğer üniversite öğrencileri ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 12(3), 14-29.
- Küçükkaragöz, H., Canbulat, T. ve Akay, Y. (2013). Öğretmen adaylarında atılganlık düzeyi ve iletişim becerileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22), 123-133.
- McGinnis, E. (2016). *Erken çocukluk döneminde sosyal beceri öğretim programı*. (Çev. Ed. Z. Doğan ve S.S. Yıldırım Doğru). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research: A guide to design and implementation* (4th Ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (Çev: S. Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. Erişim Adresi: <http://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-mesleği-genel-yeterlikleri/icerik/39>
- Milli, M. S. ve Yağcı, U. (2017). Öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 286-298.
- Ngang, T. K., Hashim, N. H., & Yunus, H. M. (2015). Novice teacher perceptions of the soft skills needed in today's workplace. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 177, 284-288.
- Ocak, G., Karakuş, G. ve Ocak İ. (2018). Öğretmen adaylarının tartışma becerileri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 299-317.

- Okçu, V. ve Epçaçan, C. (2013). Sınıf yönetiminin boyutlarına ilişkin ilköğretim öğretmenlerinin yeterlik düzeylerinin öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(200), 68-86.
- Özerbaş, M. A., Bulut, M. ve Usta, E. (2007). Öğretmen adaylarının algıladıkları iletişim becerisi düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 123-135.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. London: SAGE publications.
- Piji-Küçük, D. (2012). Müzik öğretmenliği anabilim dalı öğrencilerinin iletişim ve problem çözme becerileri. *GEFAD/GUJGEF*, 32(1), 33-54.
- Ryan, M., & Healy, A. (2009). It's not all about school: Ways of disrupting pre-service teachers' perceptions of pedagogy and communication. *Teaching and Teacher Education*, 25(3), 424-429.
- Saavedra, A. R., & Opfer, V. D. (2012). Learning 21st-century skills requires 21st-century teaching. *Phi Delta Kappan*, 94(2), 8-13.
- Saracaloğlu, A. S., Yenice, N. ve Karasakaloğlu, N. (2009). Öğretmen adaylarının iletişim ve problem çözme becerileri ile okuma ilgi ve alışkanlıkları arasındaki ilişki. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 187-206
- Tepeli, K. ve Arı, R. (2011). Okul öncesi eğitim öğretmeni ve öğretmen adaylarının iletişim ve sosyal becerilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 385-394.
- Tunçeli, H. İ. (2013). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Sakarya Üniversitesi örneği). *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(3), 51-58.
- Tümkaya, S. (2011). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin iletişim becerileri ile öğretmenlik tutumlarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 49-62.
- Uygun, K. ve Arıkan, A. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(4), 2256-2281.
- Uzun, T., Özdem, G. ve Kara, E. (2018). Öğretmenlerin iletişim becerileri ile öğrencilerin derse ilgileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 622-636.
- Valiente, C., Lemery-Chalfant, K., Swanson, J., & Reiser, M. (2008). Prediction of children's academic competence from their effort full control, relationships, and classroom participation. *Journal of Educational Psychology*, 100, 67-77.
- Yalman, M. ve Hamidi, N. B. (2014). Yabancı dil öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 9(8), 853-863.
- Yılar, M.B. (2020). Sosyal bilgilerde iş birliği becerisi. T. Çelikkaya ve H. Yakar (Eds.), *Konu ve beceri temelli sosyal bilgiler eğitimi-II* içinde (ss.301-345). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, Y. ve Kurtuldu, K. (2016). Müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin incelenmesi. Karadeniz Teknik Üniversitesi örneği. *Route Educational and Social Science Journal Volume*, 3(3), 208-217.
- Yılmaz, N. ve Altunbaş, S. (2012). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile sınıf yönetimi becerilerinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 183-196.
- Yılmaz, M., Üstün, A. ve Odacı, H. (2009). Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Giresun Üniversitesi Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 8-19.
- Yükseköğretim Kurulu. (2018). *Öğretmen yetiştirme lisans programları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü, Ankara. Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari>
- Yüksel-Şahin, F. (2012). İletişim becerilerine genel bir bakış. A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası ilişkiler ve iletişim* içinde (ss.31-60). Ankara: Pegem Akademi.
- Zlatic, L., Bjekic, D., Marinkovic, S., & Bojovic M. (2014). Development of teacher communication competence. *Journal of Social and Behavioral Sciences*, 116, 606-610.